

Міжнародні стандарти формування корпусу суддів як основа вдосконалення гарантій незалежності суду та суддів в Україні

International Standards for the Formation of the Judiciary as a Basis for Improving the Guarantees of Independence of the Court and Judges in Ukraine

Віталій Гудима¹
Vitaliy Hudyma

¹ Lviv University of Business and Law
99 Kulparkivska Street, Lviv, 79021, Ukraine

DOI: [10.22178/pos.70-9](https://doi.org/10.22178/pos.70-9)

JEL Classification: K40

Received 29.04.2021
Accepted 26.05.2021
Published online 31.05.2021

Corresponding Author:
Hudyma.Vitaliy@ukr.net

© 2021 The Author. This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 License

Анотація. У статті висвітлено міжнародні стандарти та розкрито їх особливості у контексті формування корпусу суддів як основи вдосконалення гарантій незалежності суду та суддів. Встановлено, що реорганізація судової системи вплине на взаємовідносини між Вищою радою правосуддя та Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, причому забезпечення незалежності судової системи є на сьогодні одним із головних пріоритетів реорганізації. Визначено що основними засадами незалежності судової системи та судді безпосередньо виступають законність, свобода особистих переконань, зокрема високий рівень правосвідомості. Встановлено, що однією із гарантій незалежності суду та суддів виступає процедура добору кандидатів, що претендують на посаду судді. З'ясовано, що суддя не може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності за судові рішення, яке ним ухвалено, окрім випадків вчинення ним злочину чи дисциплінарного проступку. Доведено, що основними підставами притягнення судді до дисциплінарної відповідальності виступають: 1) випадки частого скасування судових рішень, що ухвалені конкретним суддею, виходячи із підстав їх незаконності та/або необґрунтованості; 2) недотримання суддею вимог процесуальних рішень, якими передбачено основні засади виконання завдань судового провадження, чи не взяття до уваги деяких доказів, які є присутніми у матеріалах справи у ході розгляду судової справи та ухвалення за нею відповідного судового рішення. Встановлено, що міжнародні стандарти формування корпусу суддів поділяються на: 1) стандарти, які визначають процедуру добору кадрів на посаду судді; 2) стандарти, що містять вимоги до кадрів, що претендують на посаду судді; 3) стандарти, якими визначено особливості підготовки суддів; 4) стандарти, що визначають гарантії у ході виконання суддями покладених на них посадових обов'язків. Запропоновано перспективами подальших досліджень у цьому напрямі визначити напрямки правового та організаційного удосконалення концепції формування корпусу суддів в Україні.

Ключові слова: суддя; корпус суддів; незалежність суду і суддів; органи суддівського самоврядування.

Abstract. The article covers the international standards and reveals their features in the context of the formation of the judiciary as a basis for improving the guarantees of independence of the court and judges. It is established that the reorganization of the judiciary will affect the relationship between the Supreme Council of Justice and the Supreme Qualification Commission of Judges of Ukraine. Ensuring the independence of the judiciary is currently one of the main priorities of this reorganization. It is determined that the main principles of independence of the judiciary and judges are legality, freedom of personal beliefs, in particular, a high level of legal awareness. It is established that one of the guarantees of the independence of the court and judges is the procedure of selecting candidates for the position of a judge. It was found out that a judge could not be subject to disciplinary action for a

court decision that he had made, except in cases of a crime or disciplinary misconduct. It is proved that the main grounds for bringing a judge to disciplinary responsibility are: 1) cases of frequent reversal of court decisions made by a particular judge, based on the grounds of their illegality and/or unfoundedness; 2) non-compliance by a judge with the requirements of procedural decisions, which provide the basic principles of the tasks of court proceedings, or failure to take into account some evidence that is present in the case file during the trial and the relevant court decision. It is established that the international standards of formation of the corps of judges are divided into 1) standards that determine the procedure for selection of staff for the position of a judge; 2) standards that contain requirements for personnel applying for the position of a judge; 3) standards that define the features of the training of judges; 4) standards that define guarantees in the course of judges' performance of their duties. It is proposed to identify areas of legal and organizational improvement of forming the judiciary in Ukraine as the prospects for further research in this direction.

Keywords: judge; judiciary; independence of the court and judges; judicial self-government bodies.

ВСТУП

В умовах сьогодення розвиток законодавства України про судоустрій перебуває на етапі реформування. В законодавстві присутні ряд ініціатив у вигляді законопроектів про зміни у системі судоустрою. До прикладу, одним із таких успішних законопроектів є проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування під № 1008 [1], який був прийнятий Верховною Радою України і 16.10.2019 р. був підписаний Президентом України. У цьому законопроекті, а також і у подібних законопроектах особливо актуальними є питання перебудови існуючої системи судоустрою. Враховуючи думку фахівців у цьому напрямі, тут варто зазначити, що текст цього законопроекту і супровідні документи потребують додаткового дослідження. Водночас, як свідчить практика, також доцільно відмітити, що далеко не всі законопроекти одержують схвалення Верховною Радою України.

Тому, опираючись на такі тенденції, доцільно відзначити, що у контексті реформування системи судоустрою в Україні, насамперед, потрібно звертати увагу на міжнародні стандарти. До прикладу, особливо актуальною роль міжнародних стандартів є у ході формування і підтримання на належному рівні незалежності судової системи та її представників. Не менш важливе значення міжнародні стандарти посідають у контексті формування корпусу суддів, основна мета діяльності якого націлена на проведення правосуддя відповідно до принципів незалежності та професіоналізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, значний внесок у дослідження особливостей формування корпусу суддів в Україні зробили такі вчені-юристи і практики: М. Клеандров [2], В. Мартиненко [3], Г. Мурашин [4], О. Потильчак [5], С. Прилуцький [6], Р. Романюк [7], В. Семенов [8], М. Строгович [9], В. Теліпко [10] та інші.

Так, у праці [3] вказано, що у процесі формування корпусу суддів в Україні слід дотримуватись міжнародних, зокрема європейських стандартів. При цьому, процес формування корпусу суддів має бути відкритим, прозорим, без тиску зі сторони державних органів.

Водночас у [7] окреслено цілісну систему міжнародних стандартів, якими передбачається процес формування корпусу суддів в Україні. Прийняття міжнародних стандартів відбувається на універсальному рівні Організацією Об'єднаних Націй та Міжнародною Асоціацією Суддів. Що стосується європейських стандартів, то їх приймає Європейська асоціація суддів та Європейська Рада.

Разом з тим, О. Потильчак [5] особливу увагу в контексті формування корпусу суддів звертає саме на європейські стандарти. Цими стандартами визначено комплекс принципів, якими регламентуються та регулюються права, обов'язки і відповідальність суддів. Окрім того, у стандартах представлено детальні процедури призначення кандидатів на посаду судді та звільнення із посади судді, основні засади кар'єрного просування суддів, термін дії їх повноважень, особливості та засади притягнення суддів до юридичної від-

повідальності, особливості оплати праці тощо.

Аналіз інформаційних джерел у цьому напрямі доводить, що проблеми формування корпусу суддів в Україні з позиції регламентування та регулювання міжнародними стандартами потребують проведення більш ґрунтовніших досліджень.

Метою статті є висвітлення міжнародних стандартів та розкриття їх особливостей у контексті формування корпусу суддів як основи вдосконалення гарантій незалежності суду та суддів в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Акцентуючи увагу на моделі добору кадрів, які претендують на посаду судді, слід відмітити, що у такому процесі присутніми є як суб'єкти, що проводять кваліфікаційне оцінювання, так і суб'єкти, до компетенції яких належить призначення на посаду судді [6].

З огляду на те, С. Прилуцький [6] пропонує поділяти зазначених вище суб'єктів на попередніх, до числа яких слід віднести кваліфікаційні комісії, та власне суб'єктів, які, насамперед, є активними учасниками процесу призначення суддів на посади.

Окрім того, важливим аспектом є те, що у пояснювальній записці до проекту Закону про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування [1] зазначалось, що реорганізація судової системи вплине на взаємовідносини між Вищою радою правосуддя та Вищою кваліфікаційною комісією суддів України. Водночас, як відомо, були деякі зауваження на цей законопроект як з боку суддів, так і з боку громадськості. При цьому Верховна Рада Україна також висловила свою позицію з цього приводу. Особливо зауваження виникли до проблематики формування корпусу суддів, а саме якою має бути позиція Вищої ради правосуддя у контексті формування Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та відносно заборон, за якими передбачено неможливість обіймати посаду судді. Також зауваження стосувалися і порядку внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [11].

Варто відмітити, що забезпечення незалежності судової системи є на сьогодні одним із головних пріоритетів реорганізації. Однак

тут слід насамперед визначити, що лежить в основі незалежності судової системи.

Так, згідно [8] незалежність судової системи і судді безпосередньо визначається як реальна незалежність від впливу зовнішніх чинників, внаслідок чого розгляд судової справи і ухвалення за нею судового рішення відбувається згідно закону. Основними засадами незалежності судової системи та судді безпосередньо виступають законність, свобода особистих переконань, зокрема високий рівень правосвідомості [12].

Водночас за міжнародними стандартами, і при цьому відповідно до позиції Європейського Суду із питань людини, незалежність суду і судді визначається як зовнішня незалежність суду і судді та внутрішня незалежність суду і судді. Щодо зовнішньої незалежності суду і судді, то під нею слід розуміти незалежність від впливу зовнішнього оточення (а саме від впливу органів державної влади, приватних осіб, суб'єктів публічного права та суб'єктів системи судоустрою, що безпосередньо беруть участь у діяльності судової гілки влади).

Водночас внутрішня незалежність суду і судді тісно взаємопов'язана із неупередженістю. Так, Європейським Судом з прав людини визначено критерії встановлення наявності неупередженості у кожному безпосередньому випадку. Першим критерієм встановлення наявності неупередженості виступає суб'єктивний критерій. Суть цього критерію націлена на поведінку та переконання судді, детальний аналіз яких дозволяє визначити неупередженість судді у певній справі. Наступним критерієм є об'єктивний критерій, який включає оцінювання порядку призначення суддів до розгляду конкретних судових справ і ухвалення за ними рішень. Окрім того, об'єктивний фактор дозволяє розглянути організаційну структуру суду та те, чи судді у ході розгляду конкретних судових справ та ухвалення за ним рішень мають сумніви, що свідчить про їх неупередженість [12].

Таке бачення Європейського Суду з прав людини потрібно підтримати однозначно. При цьому, аналізуючи наукові погляди щодо визначення незалежності суду і суддів відповідно до гарантій неупередженого і незалежного вирішення справ, слід відмітити, що вони безпосередньо не дозволяють розподілити ці гарантії на гарантії незалежності і власне те,

що є незалежністю. Серед наукових позицій існує бачення про віднесення правосвідомості до спеціальної ознаки незалежності суду та суддів. У такий спосіб правосвідомість набуває вагомого значення, внаслідок чого суддя, у ході розгляду конкретної судової справи і прийняття за нею рішення, займає певну позицію, що свідчить про інституційну самостійність. Водночас інституційну самостійність судів потрібно визначати як гарантію незалежності і неупередженості певного судді розглядати конкретну судову справу і ухвалювати за нею конкретне судове рішення.

Тому стосовно незалежності і неупередженості суду та суддів слід зробити декілька зауважень. Так, насамперед незалежність і неупередженість повинна розглядатися лише у конкретних випадках розгляду конкретних судових справ і ухвалення за ними судових рішень. Щодо інституційної самостійності суду та інших гарантій незалежності і неупередженості суду, то вони повинні перебувати у тісному взаємозв'язку із розглядом конкретної судової справи.

Розглядаючи міжнародні стандарти, якими забезпечується гарантія незалежності суду і суддів, то одним із найважливіших документів є Основні принципи незалежності судових органів [13]. Вони були схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року. Цими принципами розкривається процедура підбору кадрів, що претендують на посаду суддів, в контексті забезпечення незалежності судової системи. Одним із принципів виступає неприпустимість середовища, тобто суддів слід обирати за підставами, що визначені у законодавстві. Таку засаду обрання кадрів, що претендують на посаду суддів, було покладено в основу проекту Закону про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування під № 1008 [1]. Так, у пояснювальній записці цього законопроекту зазначалось, що на сьогодні процедура відбору кандидатів на посаду судді, яку проводить Вища кваліфікаційна комісія суддів України є недостатньо прозорою. Цей аспект було враховано при його розгляді і прийнятті закону з відповідними уточненнями.

Окрім того, роз'яснення та уточнення потребують і інші аспекти участі кандидатів, що претендують на посаду судді, у конкурсі, за

результатами якого відповідних кандидатів призначають на посади суддів. Тому, враховуючи це, потрібно, насамперед, у цій процедурі керуватися міжнародним стандартом, яким визначені чіткі критерії призначенні суддів на посади. Водночас відповідно до статті 69 «Вимоги до кандидатів на посаду судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [11] на посаду судді не має права претендувати та особа, що була раніше звільненою із посади судді внаслідок учинення значного дисциплінарного проступку, систематичного або грубого нехтування посадовими обов'язками, оскільки це є аж ніяк не сумісне із статусом судді. Також на посаду судді не може претендувати особа, що була раніше звільнена із посади судді внаслідок виявлення її невідповідності займаній посаді чи здійснення порушення вимог стосовно несумісності, порушення вимог, якими визначено обов'язок підтвердити законність походження майна чи у відповідності із обвинувальним вироком відносно неї, що набрав законної сили, за винятком випадків, за якими у судовому порядку було визнано таке рішення протиправним чи було скасовано такий вирок суду.

Поряд з тим, статтею 126 Конституції України [14] визначено, що суддя не може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності за судові рішення, яке ним ухвалено, окрім випадків вчинення ним злочину чи дисциплінарного проступку.

Тому, варто відмітити, що підстава притягнення судді до дисциплінарної відповідальності є чітко визначена. Так, керуючись такою підставою, відповідний суб'єкт, що має владні повноваження, може ухвалювати судові рішення. Проте, як показує практика, на сьогодні не має чітко сформованого поняття, що свідчить про вчинення суддею значного дисциплінарного проступку, за який його можна звільнити із посади. З огляду на те, В. Теліпко [10] зауважує, що на сьогодні досить поширеними є випадки, що свідчать про об'єктивний характер вчинення суддею дисциплінарного проступку. Зокрема, це порушення суддею обов'язків безсторонності та добросовісності, недбалість, численні необґрунтовані затримки у здійсненні правосуддя та ухваленні за ним судового рішення. Окрім того, науковець зазначає, що дисциплінарна відповідальність судді є теоретично обґрунтованою. При цьому об'єктами дисци-

плінарних правопорушень виступають порушення правил внутрішнього трудового розпорядку, правил порядку підлеглості.

Акцентуючи увагу на цьому, інші наукові позиції не дають точного визначення того, якою має бути об'єктивна сторона дисциплінарного проступку судді. Тому, ряд підстав, за якими передбачено притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, наведений у доктринах теорії права.

Своєю чергою, аналіз діяльності уповноваженого суб'єкта публічної влади показує, що підставами притягнення судді до дисциплінарної відповідальності виступають:

1) випадки частого скасування судових рішень, що ухвалені конкретним суддею, виходячи із підстав їх незаконності та/або необґрунтованості (як приклад, можуть бути особливості звільнення судді ВРП, представлені у [15]);

2) недотримання суддею вимог процесуальних рішень, якими передбачено основні засади виконання завдань судового провадження, чи не взяття до уваги деяких доказів, які є присутніми у матеріалах справи у ході розгляду судової справи та ухвалення за нею відповідного судового рішення [16].

Аналізуючи першу підставу притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, то відносно неї немає зауважень. Що стосується другої підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, то тут слід відмітити про неможливість притягати суддю до відповідальності за прийняті процесуальні або матеріальні рішення, опираючись на неможливість здійснення оцінки суб'єктами щодо законності рішень про притягнення до дисциплінарної відповідальності. Таку оцінку можуть здійснювати лише уповноважені суб'єкти, що безпосередньо переглядають судові рішення.

Водночас, якщо присутні випадки, за яких мали місце ситуації повного чи часткового скасування рішень, ухвалених суддею, то це не свідчить про те, що суддю пожиттєво не можна допустити до здійснення правосуддя. Тому, опираючись на зазначене, доцільно дещо підкоригувати сутність поняття «істотний дисциплінарний проступок», однією із ознак якого повинно виступати включення можливості призначати суддю на посаду. Однак, зазначене поняття не має включати випадки,

якщо відбувалося неодноразове скасування прийнятих суддею рішень, причому одними із мотивів скасування виступали незаконність або необґрунтованість.

Разом з тим, запровадження міжнародних стандартів у процедуру формування корпусу суддів передбачено також і міжнародними договорами України. Треба відмітити, що Україна протягом тривалого періоду була учасницею конвенцій Ради Європи, зокрема тих, у яких розглядалися основні аспекти судоустрою та судочинства [4].

Міжнародними стандартами зазначено, що законодавча, виконавча та судова гілки влади повинні перебувати у взаємодії, при чому така взаємодія має гарантувати незалежність судової гілки влади. Зазначені засади були передбачені і у проекті Закону про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування під № 1008 [1], проте їх зміст перетинався із компетенцією органів суддівського врядування і стосувався, насамперед, особливостей призначення судді на посаду чи особливостей процедури такого призначення.

З огляду на те, слід звернути увагу на положення Пояснювальної записки до проекту Закону про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування під № 1008 [1]. У цьому законопроекті було передбачено запровадити нову процедуру формування Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. При чому, призначення 12-ти членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України повинна здійснювати Вища рада правосуддя. На сьогодні передбачено внести зміни у статтю 94 «Члени Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [11].

Таким чином, слід відмітити, що на сьогодні доволі важкою є процедура визначення чітких перспектив формування корпусу суддів в Україні.

Вирішення такої проблематики може відбуватись у два способи. Згідно першого способу передбачається передання частини повноважень Вищої кваліфікаційної комісії суддів України Вищій раді правосуддя. Зокрема тих повноважень, якими передбачено добір кандидатів на посаду судді. Окрім того, Вища кваліфікаційна комісія суддів України має

відноситись до органів суддівського самоврядування. Відповідно до другого способу повноваження у повному обсязі зберігаються за Вищою кваліфікаційною комісією суддів України. Водночас питання про формування Вищої кваліфікаційної комісії суддів України розглядають органи суддівського самоврядування. На сьогодні чинний спосіб рішення даної проблеми передбачає проведення втручань законодавчою владою у компетенції органів суддівського самоврядування, при чому намагається їх звужити.

Акцентуючи увагу на цих способах, слід відмітити, що більш перспективним є перший спосіб. Підтвердженням цього є п. 1.3. Європейської хартії про закон «Про статус суддів» [17]. Відповідно до цього документа призначення на посаду судді проводиться згідно участі у цій процедурі суб'єкта публічної влади. При чому цей суб'єкт має бути незалежним ні від законодавчої, ні від виконавчої влади, та мінімум як на половину складатися зі суддів [3]. Варто відмітити, що на сьогодні остаточне рішення про призначення судді на посаду є за Вищою радою правосуддя.

Положення Європейської хартії про закон «Про статус суддів» одержали високі оцінки вченими, які досліджують проблематику судоустрою. Так, до прикладу, М. Клеандров [2] зазначає, що положення Європейської хартії про закон «Про статус суддів» є доволі переконливими та широко поширеними у законодавствах багатьох держав. Натомість деякі дослідники також упевнено зауважують важливість положень цього документу. На їхню думку, Європейська хартія про закон «Про статус суддів» найбільш якісно визначає гарантії незалежності суддів.

Так, Європейською хартією про закон «Про статус суддів» визначається порядок призначення суддів на посади. При чому призначення на посаду суддів повинна проводити незалежна інстанція. Члени такої інстанції мають обиратися, виходячи із принципів паритетності. Тут доцільно наголосити, що членами цієї незалежної інстанції не можуть бути представники законодавчої чи виконавчої органів влади. При цьому представники судової гілки влади мають бути учасниками цієї незалежної установи.

З огляду на зазначене вище, слід відмітити, що міжнародні стандарти формування корпусу суддів у напрямку забезпечення гаран-

тій незалежності суду і суддів, треба поділяти за критерієм об'єктивності їх впливу. У відповідності до цього, міжнародні стандарти формування корпусу суддів поділяються на:

- 1) стандарти, які визначають процедуру добору кадрів на посаду судді;
- 2) стандарти, що визначають вимоги до кадрів, що претендують на посаду судді;
- 3) стандарти, якими визначено особливості підготовки суддів;
- 4) стандарти, що визначають гарантії у ході виконання суддями покладених на них посадових обов'язків.

Група критеріїв, якими визначається процедура добору кадрів на посаду судді, характеризується тим, що добір кадрів має слідувати чітким критеріям. При цьому, неприпустимими критеріями добору кадрів на посаду судді виступають стать, політичні або релігійні переконання, колір шкіри. Разом з тим, суб'єкт, що відповідає критеріям добору кандидатів, що претендують на посаду судді, має чітко їх дотримуватись у подальшій професійній діяльності.

Щодо другої групи критеріїв, то тут слід наголосити на тому, що суб'єкти як законодавчої, так і виконавчої гілок влади, не повинні брати участь у процедурі призначення суддів на відповідні посади. Водночас процедура призначення судді на посаду повинна базуватися на принципах паритетності у випадку формування складу суб'єкта, що здійснюватиме призначення судді на посаду.

Третя група критеріїв, визначена міжнародними стандартами, характеризується тим, що має бути спеціальний стандарт фінансування підготовки кандидата, що претендує на посаду судді. При чому фінансування повинно здійснюватись виключно коштами державного бюджету. Окрім того, склад суб'єкта, що здійснюватиме призначення судді на посаду, повинен складатися виключно із представництва судової гілки влади.

Розглядаючи четверту групу критеріїв, слід відмітити, що суддя не може переводитись на іншу посаду, зокрема на вищу, якщо на те він не надав згоди, за винятком визначених законодавством випадків.

З ціллю представлення більш чіткого тлумачення сутності поняття «істотний дисциплінарний проступок» як обставини, яка переш-

коджає процедурі призначення на посаду судді, треба внести зміни у Закон України «Про судоустрій і статус суддів» [11]. Зокрема, слід доповнити частину 4 статті 69 «Вимоги до кандидатів на посаду судді», у якій потрібно надати конкретне тлумачення сутності поняття «істотний дисциплінарний проступок» як обставини, яка перешкоджає процедурі призначення на посаду судді.

Акцентуючи увагу на вищезазначеному, слід відмітити, що гарантії незалежності органів судової влади виступають практичними категоріями. Їх закріплення у законодавстві не свідчатиме про гарантію незалежності судової системи, зокрема суддів у ході розгляду ними судових справ та ухвалення за ними судових рішень. Зазначені гарантії працюють тоді, коли вони є реально забезпеченими.

Так, однією із гарантій незалежності суду та суддів виступає процедура добору кандидатів, що претендують на посаду судді. Відповідно до статті 48 «Незалежність судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [11] забезпечення незалежності судді передбачає особливий порядок призначення судді на посаду, притягнення його до відповідальності, звільнення його із посади та/чи припинення повноважень. В контексті цього, тут на особливу увагу також заслуговує наукова Я. Скоромного і Р. Скриньковського «Люстрація як спеціальна процедура притягнення судді до юридичної відповідальності в Україні» [18].

Тому, не можна ставити жодних заперечень про те, що формування корпусу суддів в Україні має виступати ключовим напрямом організаційного забезпечення діяльності та функціонування органів судової влади.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження теорії і практики висвітлено міжнародні стандарти та розкрито їх особливості у контексті формування корпусу суддів як основи вдосконалення гарантій незалежності суду та суддів. На основі цього можна зробити такі загальні висновки:

1. Формування корпусу суддів як основи вдосконалення гарантій незалежності суду та суддів в Україні регулюються нормами та положеннями Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів», міжна-

родним документом, схваленим резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року під назвою «Основні принципи незалежності судових органів», міжнародним документом «Європейською хартією про закон «Про статус суддів».

2. Реорганізація судової системи вплине на взаємовідносини між Вищою радою правосуддя та Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, причому забезпечення незалежності судової системи є на сьогодні одним із головних пріоритетів реорганізації.

3. Основними засадами незалежності судової системи та судді безпосередньо виступають законність, свобода особистих переконань, зокрема високий рівень правосвідомості.

4. Однією із гарантій незалежності суду та суддів виступає процедура добору кандидатів, що претендують на посаду судді. Відповідно до статті 48 «Незалежність судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [6] забезпечення незалежності судді передбачає особливий порядок призначення судді на посаду, притягнення його до відповідальності, звільнення його із посади та/чи припинення повноважень.

5. Європейським Судом з прав людини визначено суб'єктивні та об'єктивні критерії неупередженості судді за конкретною справою.

6. Основні принципи незалежності судових органів розкривають процедуру підбору кадрів, що претендують на посаду суддів в контексті забезпечення незалежності судової системи, де одним із принципів виступає неприпустимість середовища, тобто суддів слід обирати за підставами, що визначені у законодавстві.

7. На посаду судді не має права претендувати та особа, що була раніше звільненою із посади судді внаслідок учинення значного дисциплінарного проступку, систематичного або грубого нехтування посадовими обов'язками, оскільки це є аж ніяк не сумісне із статусом судді чи було виявлено її невідповідність займаній посаді чи здійснено нею порушення вимог стосовно несумісності, порушення вимог, якими визначено обов'язок підтвердити законність походження майна чи у відповідності із обвинувальним вирокком відносно неї, що набрав законної сили, за винятком випадків, за якими у судовому порядку було визна-

но таке рішення протиправним чи було скасовано такий вирок суду.

8. Суддя не може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності за судові рішення, яке ним ухвалено, окрім випадків вчинення ним злочину чи дисциплінарного проступку.

9. Основними підставами притягнення судді до дисциплінарної відповідальності виступають: а) випадки частого скасування судових рішень, що ухвалені конкретним суддею, виходячи із підстав їх незаконності та/або необґрунтованості; б) недотримання суддею вимог процесуальних рішень, якими передбачено основні засади виконання завдань судового провадження, чи не взяття до уваги деяких доказів, які є присутніми у матеріалах справи у ході розгляду судової справи та ухвалення за нею відповідного судового рішення.

10. Запровадження міжнародних стандартів у процедуру формування корпусу суддів пе-

редбачено також і міжнародними договорами України.

11. Міжнародними стандартами зазначено, що законодавча, виконавча та судова гілки влади повинні перебувати у взаємодії, при чому така взаємодія має гарантувати незалежність судової гілки влади.

12. Міжнародні стандарти формування корпусу суддів поділяються на: а) стандарти, які визначають процедуру добору кадрів на посаду судді; б) стандарти, що визначають вимоги до кадрів, що претендують на посаду судді; в) стандарти, якими визначено особливості підготовки суддів; г) стандарти, що визначають гарантії у ході виконання суддями покладених на них посадових обов'язків.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є визначення напрямків правового та організаційного удосконалення концепції формування корпусу суддів в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo diialnosti orhaniv suddivskoho vriaduvannia [Draft Law on Amendments to Certain Laws of Ukraine Concerning the Activities of Judicial Governments] (Ukraine), 29.08.2019, № 1008. Retrieved April 1, 2021, from https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66251 (in Ukrainian) [Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування (Україна), 29.08.2019, № 1008. Актуально на 01.04.2021. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66251].
2. Kleandrov, M. (2000). *Status sud'i* [Judge status]. Novosibirsk: Nauka (in Russian) [Клеандров, М. (2000). *Статус судьи*. Новосибирск: Наука].
3. Martynenko, V. (2011). *Formuvannia suddivskoho korpusu v Ukraini: problemy ta napriamy vdoskonalennia* [Formation of the judiciary in Ukraine: problems and areas for improvement]. *Derzhavne budivnytstvo, 1* (in Ukrainian). [Мартиненко, В. (2011). Формування суддівського корпусу в Україні: проблеми та напрями вдосконалення. *Державне будівництво, 1*].
4. Murashyn, H. (2000). Status suddiv – yevropeiski standarty [The status of judges is European standards]. *Pravova derzhava, 11*, 186–195 (in Ukrainian) [Мурашин, Г. (2000). Статус суддів – європейські стандарти. *Правова держава, 11*, 186–195].
5. Potylchak, O. (2014). *Formuvannia yevropeiskykh standartiv zabezpechennia dotrymannia statusu profesiinoho suddi* [Formation of European standards to ensure compliance with the status of a professional judge]. *Problemy pravoznavstva ta pravookhoronnoi diialnosti, 4(51)*, 6–13 (in Ukrainian) [Потильчак, О. (2014). Формування європейських стандартів забезпечення дотримання статусу професійного судді. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності, 4(51)*, 6–13].

6. Prylutskyi, S. (2003). *Formuvannia korpusu profesiinykh suddiv Ukrainy* [Formation of a corps of professional judges of Ukraine] (Doctoral thesis), Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho. Kyiv (in Ukrainian)
[Прилуцький, С. (2003). *Формування корпусу професійних суддів України* (Кандидатська дисертація), Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ].
7. Romaniuk, R. (2017). *Mizhnarodno-pravovi standarty formuvannia korpusu profesiinykh suddiv* [International legal standards for the formation of a corps of professional judges]. *Aktualni problemy prava: teoriia i praktyka*, 2(34), 130–137 (in Ukrainian)
[Романюк, Р. (2017). Міжнародно-правові стандарти формування корпусу професійних суддів. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*, 2(34), 130–137].
8. Semenov, V. (1984). *Sud i pravosudie v SSSR* [Court and justice in the USSR]. Moscow: Juridlit (in Russian)
[Семенов, В. (1984). *Суд и правосудие в СССР*. Москва: Юридлит].
9. Strogovich, M. (1968). *Kurs sovetskogo ugovnogo processa. Osnovnye polozheniya nauki sovetskogo ugovnogo processa* [The course of the Soviet criminal procedure. The main provisions of the science of the Soviet criminal procedure] (Vol. 1). Moscow: Nauka (in Russian)
[Строгович, М. (1968). *Курс советского уголовного процесса. Основные положения науки советского уголовного процесса* (Т. 1). Москва: Наука].
10. Telipko, V. (2011). *Zakon Ukrainy "Pro sudoustrii i status suddiv": naukovo-praktychnyi komentar* [Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges": scientific and practical commentary]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury (in Ukrainian)
[Теліпко, В. (2011). *Закон України «Про судоустрій і статус суддів»: науково-практичний коментар*. Київ: Центр учбової літератури].
11. Pro sudoustrii i status suddiv [On the Judiciary and Status of Judges] (Ukraine), 02.06.2016, No 1402-VIII. Retrieved April 1, 2021, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n1589> (in Ukrainian)
[Про судоустрій і статус суддів (Україна), 02.06.2016, № 1402-VIII. Актуально на 01.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n1589>].
12. Rada Yevropy. (2013). *Pravo na spravedlyvyi sud (tsyvilna chastyna)* [The right to a fair trial (civil part)]. Retrieved from https://echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_UKR.pdf (in Ukrainian)
[Рада Європи. (2013). *Право на справедливий суд (цивільна частина)*. URL: https://echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_UKR.pdf].
13. Osnovni pryntsypy nezalezhnosti sudovykh orhaniv [Basic principles of judicial independence] (UN), 13.12.1985. Retrieved April 1, 2021, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201#Text (in Ukrainian)
[Основні принципи незалежності судових органів (ООН), 13.12.1985. Актуально на 01.04.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201#Text].
14. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine] (Ukraine), 28 June 1996. Retrieved April 1, 2021, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (in Ukrainian)
[Конституція України (Україна), 28 червня 1996 р. Актуально на 01.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>].
15. Vyshcha rada pravosuddia. (2021, March 25). *VRP zvilnyla suddiu Obolonskoho raionnoho sudu mista Kyieva za vchynennia istotnoho dystsyplinarnoho prostupku* [HS] dismisses judge of Obolonsky district court of Kyiv for committing significant disciplinary misconduct]. Retrieved from <https://hcj.gov.ua/news/vrp-zvilnyla-suddyu-obolonskogo-rayonnogo-sudu-mista-kyueva-za-vchynennya-istotnoho> (in Ukrainian)
[Вища рада правосуддя. (2021, Березень 25). *ВРП звільнила суддю Оболонського районного суду міста Києва за вчинення істотного дисциплінарного проступку*. URL: <https://hcj.gov.ua/news/vrp-zvilnyla-suddyu-obolonskogo-rayonnogo-sudu-mista-kyueva-za-vchynennya-istotnoho>].

16. Zakon i Biznes. (2019). *VS vyznav protypravnym zvilnennia suddi z posady za ukhvalu pro trymannia pid vartoiu uchasnika masovykh aksii protestu. Takyi vysnovok zrobyv VS v rishenni № 800/135/17, tekst yakoi drukuie "Zakon i Biznes"* [The Supreme Court ruled that the dismissal of a judge for holding a mass protester in custody was illegal. This conclusion was made by the Supreme Court in the decision № 800/135/17, the text of which is published by "Law and Business"]. Retrieved April 1, 2021, from https://zib.com.ua/ua/137429-vs_viznav_protipravnim_zvilnennya_suddi_za_aresht_uchasnika.html (in Ukrainian) [Закон і Бізнес. (2019). *ВС визнав протиправним звільнення судді з посади за ухвалу про тримання під вартою учасника масових акцій протесту. Такий висновок зробив ВС в рішенні № 800/135/17, текст якої друкує «Закон і Бізнес»*. Актуально на 01.04.2021. URL: https://zib.com.ua/ua/137429-vs_viznav_protipravnim_zvilnennya_suddi_za_aresht_uchasnika.html].
17. Yevropeiska khartiia pro zakon "Pro status suddiv" [European Charter on the Status of Judges] (Rada Yevropy), 10.07.1998. Retrieved April 1, 2021, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_236#Text (in Ukrainian) [Європейська хартія про закон «Про статус суддів» (Рада Європи), 10.07.1998. Актуально на 01.04.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_236#Text].
18. Skoromnyy, Y., & Skrynkovsky, R. (2020). Lustration as a Particular Procedure for Bringing a Judge to Justice in Ukraine. *Path of Science*, 6(11), 1001–1009. doi: [10.22178/pos.64-1](https://doi.org/10.22178/pos.64-1)